

ESKİŞEHİR

Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası

Mayıs 2023

TGA
TÜRKİYE TURİZM
TANITIM VE GELİŞTİRME
AJANSI

Eskişehir

Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası

25 MAYIS 2023

Katkıda Bulunanlar:

Prof. Dr. Bilgehan Gülcan

Doç. Dr. Halil Burak Sakal

Doç. Dr. Emre Ozan Aksöz

Doç. Dr. Mehmet Bahar

Sosyal ve Stratejik Çalışmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi katkılarıyla hazırlanmıştır.

Kapadokya Üniversitesi

50420 Mustafapaşa, Ürgüp, Nevşehir

İÇERİK

1. GİRİŞ	1
2. Küresel Turizmin Analizi ve Hedefler	2
3. Türkiye Turizminin Analizi ve Ulusal Hedefler	2
4. Eskişehir Turizm Analizi	3
4.1. İlin Ziyaretçi Analizi ve Hedefi	3
4.2. İlin Turizm Gelir Analizi ve Hedefi	4
4.3. İlin Konaklama Analizi ve Hedefi	4
4.4. İlin Mevsimsellik Durum Analizi	5
4.5. İlin Turizm Türleri Analizi	6
5. Destinasyon Risk Analizi	7
6. Rekabet Analizi ve Rekabet Gücünü Artırma	8
7. Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarını Geliştirme	8
8. Gastronomide Marka Kent Yaratma	9
9. Dijitalleşme ve Akıllı Turizm Uygulamalarını Etkili Kullanma	11
10. Tematik Rotalar Geliştirme	11
11. Kent Peyzajını Düzenleme ve Rekreatif Alanları Artırma	12
12. Deneyimsel Turizm Uygulamalarını Artırma	13
13. Nitelikli Hediyelik Eşya Envanterini Geliştirme	13
14. Yunus Emre Kültür Mirasını Etkili ve Sürdürülebilir Bir Turizm Ürünü Hâline Getirme	14
15. Sağlık Turizminin Tüm Branşlarında Markalaşma	15
16. MICE Turizmi Etkinliğini Artırma	15
17. Türkiye'nin Gençlik Turizmi Merkezi Olma	17
18. Sivrihisar'ı Sakin Şehir Hâline Getirme	18
19. Türkiye'de Müzecilikle Anılan Bir Destinasyon Olma	19
20. Etkili Bir Turizm Yönetimi Oluşturma ve Tanıtımda Bütünleşik Yaklaşımı Benimseme	20

1. GİRİŞ

Eskişehir, İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan, tarihî ve doğal güzellikleriyle ünlü bir şehirdir. Şehirde, müzeler, camiler, kaleler gibi birçok tarihî eser bulunmaktadır. Ayrıca, şehir merkezine yakın bir konumda bulunan Sazova Parkı gibi doğal güzellikler de ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Şehirde geliştirilebilecek en önemli turizm çeşidi ise termal turizmdir. Eskişehir'in Ilıca bölgesindeki termal kaplıcalar, ziyaretçilerin sağlık ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Ayrıca şehirde bulunan Porsuk Çayı ve çevresindeki yürüyüş parkurları da doğa yürüyüşleri için ideal bir ortam sunan şehrin sembolü ise lüle taşıdır.

Eskişehir Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası, ilin özellikle doğal kaynak potansiyeli başta olmak üzere, diğer potansiyel kaynaklarını da hesaba katarak, başta sağlık turizmi olmak üzere, MICE turizmi, gençlik turizmi ve müze turizmi gibi turizm türlerinde Türkiye turizminde marka değeri yaratma potansiyeli yüksek olan Eskişehir'e yönelik özet biçimde ve odaklı bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Yol Haritası, ayrıca Covid-19 salgını sürecinde ortaya çıkan, yeni turizm eğilimleri dikkate alınarak güncellenen Türkiye Turizm Ana Planı kapsamında ortaya konan amaç ve hedeflerle uyumlu biçimde hazırlanmış ve Eskişehir'in turizmdeki geleceğini inşa edecek yapı taşları niteliğindeki başlıkları ortaya koymayı amaç edinmiştir.

Eskişehir; 2022 yılında 718,5 bin yerli, 56,2 bin yabancı olmak üzere toplam 774,7 bin turisti konaklama tesislerinde ağırlamıştır. Aynı yılda ildeki ortalama geceleme 1,62 ve ortalama doluluk oranı da yüzde 42,4 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu veriler, ilin potansiyeli göz önüne alındığında Eskişehir'in Türkiye turizmine katkısının daha fazla artırılabilirliğini göstermektedir.

Eskişehir Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası kapsamında ilin 2028 yılı turist sayısı hedefi, yabancı turist için yaklaşık 91,1 bin kişi ve yerli turist için 1.240,5 milyon kişi olmak üzere toplam 1.331,6 milyon kişi; turizm geliri hedefi ise yabancı turist için yaklaşık 21,5 milyon ve yerli turist için 236,9 milyon olmak üzere toplam 258,5 milyon ABD doları olarak tespit edilmiştir. Bu hedeflere ulaşabilmesi için yapılması gereken başlıca faaliyetler ve stratejik amaçlar ile buna yönelik politika önerileri, *Eskişehir Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası*'nda ortaya konmuştur.

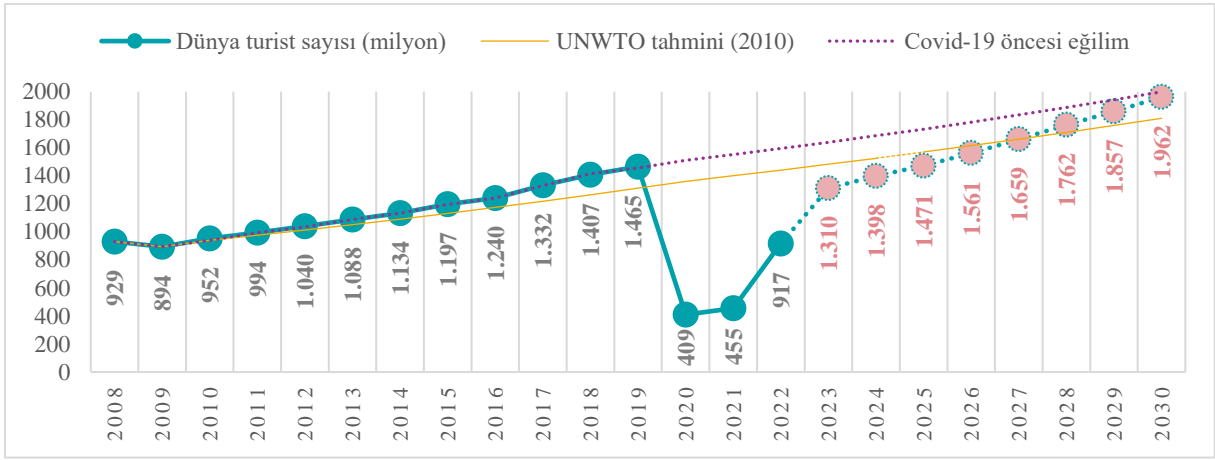
Bir destinasyonun turistik cazibesini koruyarak turizm gelirlerini sürdürebilmesi ve artırabilmesi, turizm kaynakları ve bu kaynakları turizm ürünü olarak sunmadaki gücüne bağlıdır. Kısa bir zaman öncesine kadar gelen ziyaretçi sayısı, gelir, yatak kapasitesi, lüks otellerin sayısı gibi nicel verilere göre ölçülen turizmdeki rekabet gücü, özellikle Covid-19 salgınının da etkisi ile günümüzde yerine konamayacak doğal, beşerî ve kültürel kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve risklere karşı dayanıklılığı ile ölçülmektedir. Buradan hareketle, *Eskişehir Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası* kapsamındaki tüm başlıklarda, sürdürülebilirlik ve dayanıklılık kavramları ilke ve yaklaşım olarak benimsenmiş, ayrıca "Sürdürülebilirlik Çabalarını Artırma" başlığıyla konu, özel ve müstakil olarak da ele alınmıştır.

Yol Haritası hazırlık sürecinde Eskişehir İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu paydaşları ile 3 Mayıs 2023 tarihinde çevrim içi arama konferansı gerçekleştirilmiş ve ile özel öncelikli geliştirme başlıkları ortaya çıkarılmıştır. Ek olarak İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün dağıttığı ve önceden hazırlanmış İl Politika Tespit Anketi ve İl Risk Analiz Anketi olmak üzere iki adet anket formu da il paydaşlarına elektronik ortamda iletilmiş ve sonuçları analiz edilerek metne eklenmiştir. Bu kapsamda *Eskişehir Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası*, ilin destinasyon yönetim sorumluluğunu üstlenen Eskişehir Tanıtım ve Geliştirme Kurulu için sürdürülebilir ve gelir etkisi yüksek turizm gelişimi kapsamında oluşturulan başlıklarla bir rehber niteliği taşımaktadır.

2. Küresel Turizmin Analizi ve Hedefler

2019 yılında dünya genelindeki turist sayısı, 1,47 milyar kişi ve 1,49 trilyon ABD doları ile rekor düzeye ulaşmıştır. Ancak 2020-2021 yıllarında yaşanan Covid-19 salgını, turizm faaliyetlerini dünya çapında durma noktasına getirmiştir. Avrupa ve Amerika'nın 2023 yılında yaşaması beklenen resesyona da dikkate alındığında, salgın sonrası dönemde küresel turizm hacminin 2019 yılı seviyelerine dönmemesinin ancak 2025 yılını bulması beklenmektedir (Şekil 2.1.).

Ocak 2023 tarihli uluslararası istatistikler, 2022 yılında uluslararası turizm faaliyetlerine toplam 917 milyon kişinin katıldığını, aynı yıldaki uluslararası turizm gelirlerinin ise 917,5 milyar ABD dolarına ulaştığını göstermektedir. Buna göre, 2022 yılında uluslararası turist sayısında bir önceki yıla göre yüzde 101,5 artış gerçekleşirken, Avrupa kıtasının uluslararası turizmdeki toplam pazar payı yüzde 63,78; Türkiye'nin uluslararası turist sayısından aldığı pay yüzde 5,6 ve uluslararası turizm gelirinden aldığı pay ise yüzde 5 olarak gerçekleşmiştir.

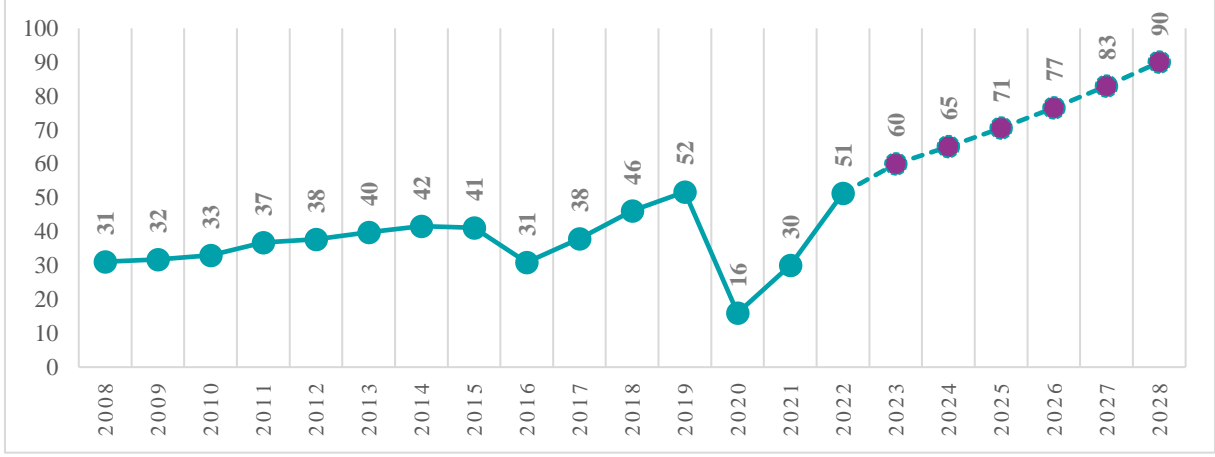
Şekil 2.1. Küresel turist sayıları (milyon kişi): gerçekleştirmeler ve tahminler

Kaynak: UNWTO World Tourism Barometer Ocak 2023 ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

3. Türkiye Turizminin Analizi ve Ulusal Hedefler

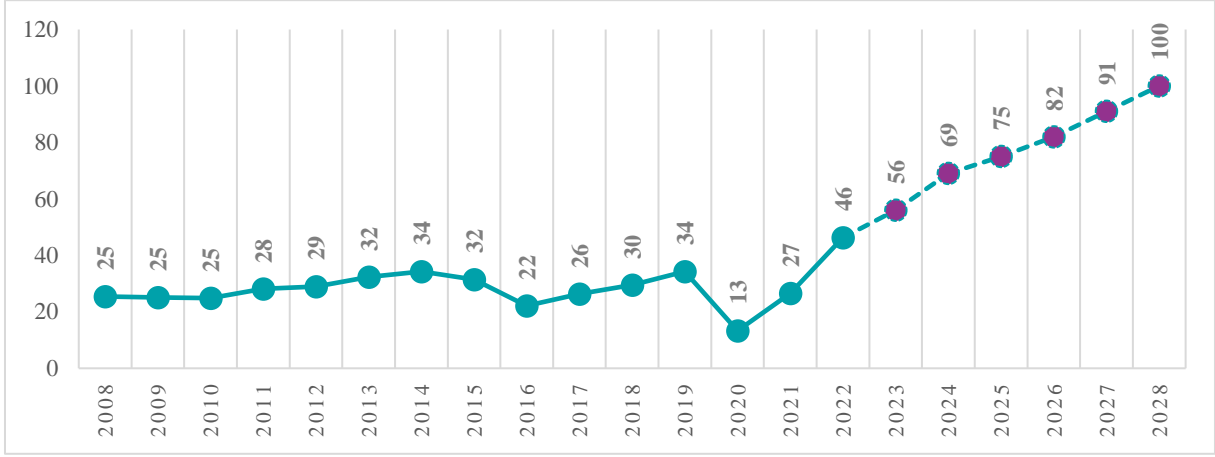
Akdeniz Havzası'nda bulunması nedeniyle önemli bir küresel turizm ülkesi olan Türkiye'de, turizm sektörünün gayri safi yurt içi hasılasına doğrudan ve dolaylı katkısı, uzun yıllar ortalamasına göre yaklaşık yüzde 11 seviyesindedir. Uluslararası ziyaretçi sayısında rekor seviyeye ulaşılan 2019 yılında Türkiye 51,2 milyon turisti ağırlamış, aynı yılda turizmden yaklaşık 34 milyar ABD doları gelir elde etmiştir (Şekil 3.1. ve Şekil 3.2.).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'nin turizm sektörü de Covid-19 salgınından olumsuz etkilenmiştir. Türkiye, küresel kapanma ve seyahat sınırlamalarının da etkisiyle 2020-2021 yıllarında 16 milyon turisti ağırlamıştır. Salgın sonrası toparlanma döneminde TGA tarafından yapılan etkili tanıtım, Güvenli Turizm Sertifika uygulaması ve Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı gibi yaratıcı politikalarla fark yaratan Türk turizmi, bir "V" çıkışı yakalayıp hızla toparlanmış ve 2019 yılındaki rekor düzeydeki turist sayısına 2022 yılı sonu itibarıyla ulaşmıştır. 2022 yılındaki turizm gelirlerinde ise Türkiye, 2019 yılını geride bırakarak turizmden toplam 46 milyar ABD doları gelir elde etmiş ve bu gelir seviyesi ile tüm zamanların rekorunu kırmıştır.

Şekil 3.1. Türkiye'nin yıllık ziyaretçi sayıları (milyon kişi): gerçekleştirmeler ve hedefler

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kapadokya Üniversitesi.

Şekil 3.2. Türkiye'nin turizm geliri (milyar ABD doları): gerçekleştirmeler ve hedefler

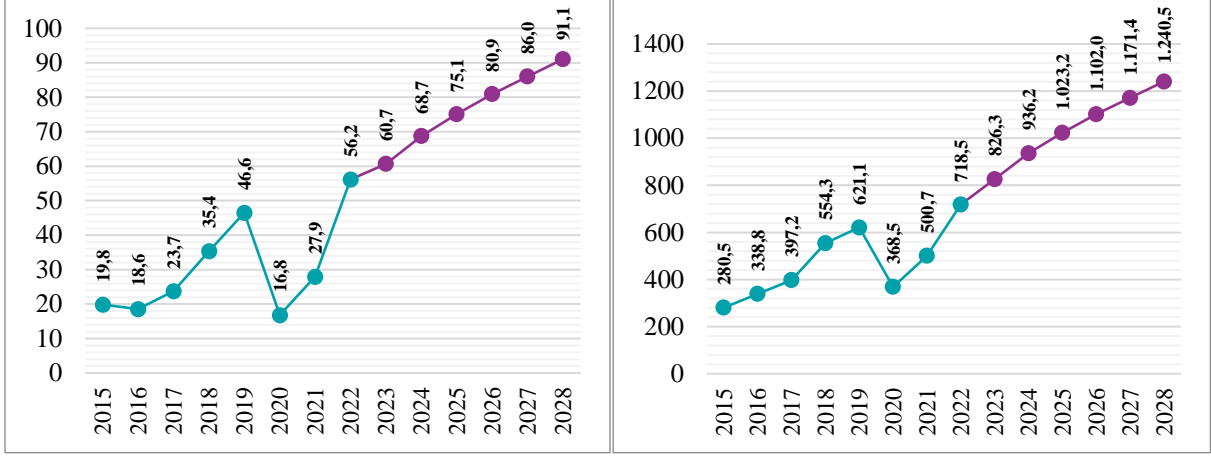
Kaynak: TÜİK, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kapadokya Üniversitesi.

Uyguladığı turizm stratejisi ve yenilikçi politikalar ile yakaladığı büyüme ivmesini devam ettirmeyi amaçlayan Türkiye, 2028 yılında toplam 90 milyon turisti ağırlamayı (Şekil 3.1.) ve turizmden toplam 100 milyar ABD doları gelir elde etmeyi (Şekil 3.2.) hedeflemektedir.

4. Eskişehir Turizm Analizi

4.1. İlin Ziyaretçi Analizi ve Hedefi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı konaklama istatistiklerine göre 2022 yılında Eskişehir; 718,5 bin yerli, 56,2 bin yabancı olmak üzere toplam 774,7 bin turisti konaklama tesislerinde ağırlamıştır. Aynı yılda ortalama geceleme 1,62 olarak gerçekleşirken, ortalama tesis doluluk oranı ise yüzde 42,4 olarak hesaplanmıştır. İlin 2028 yılı hedefi, yabancı turist için yaklaşık 91,1 bin kişi ve yerli turist için 1.240,5 milyon kişi olarak hesaplanmıştır (Şekil 4.1.1.).

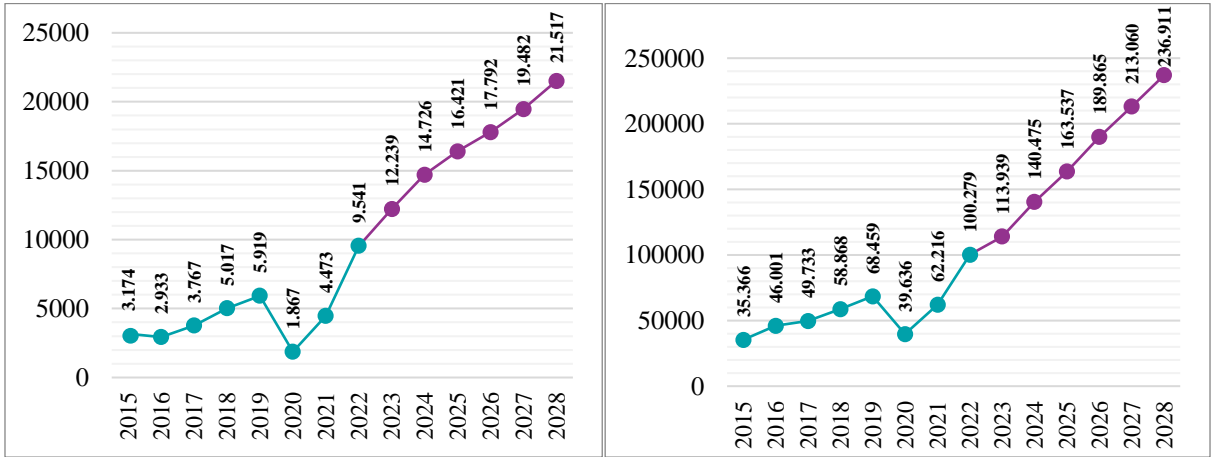

Şekil 4.1.1. Eskişehir'in ağırladığı yabancı (sol) ve yerli (sağ) turist sayısı ve tahminler (bin kişi)
Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

4.2. İlin Turizm Gelir Analizi ve Hedefi

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan turizm istatistikleri temel alınarak yapılan hesaplamalar, Eskişehir'in 2022 yılında yerli turistlerden yaklaşık 100,3 milyon, yabancı turistlerden 9,54 milyon ABD doları gelir elde ederek turizmde bir yıl içinde toplam 109,8 milyon ABD doları gelir elde ettiğini göstermektedir (Şekil 4.2.1.).

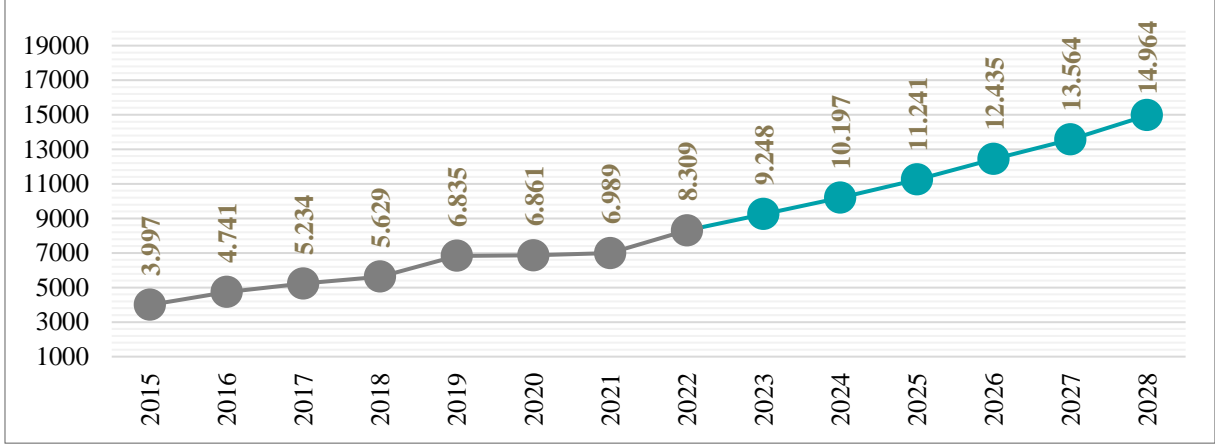
Eskişehir, Türkiye'nin 2028 yılı hedefleri ile uyumlu olacak şekilde, 2028 yılı itibarıyla ağırlayacağı yabancı turist sayısını yaklaşık 91,1 bin kişiye, yerli turist sayısını ise 1.240,5 bin kişiye ulaştırma potansiyeline sahiptir. Turizm gelirlerinde ise Eskişehir, 2028 yılı itibarıyla yabancı turistlerden yaklaşık 21,5 milyon, yerli turistlerden ise 236,9 milyon ABD doları gelir elde etme potansiyeline sahiptir (Şekil 4.2.1.).

Şekil 4.2.1. Eskişehir'in yabancı (sol) ve yerli (sağ) turistlerden turizm geliri ve tahminler (bin ABD doları)
Kaynak: TÜİK, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kapadokya Üniversitesi.

4.3. İlin Konaklama Analizi ve Hedefi

Eskişehir'de 2022 yılı Aralık ayı itibarıyla toplam 94 konaklama tesisi bulunmaktadır. Konaklama tesislerinin toplam yatak kapasitesi ise 8309'dur. Tesis doluluk oranı yüzde 42,4 ve ortalama geceleme 1,62'dir. İlin 2028 yılı hedeflerine ulaşabilmesi için yatak kapasitesinde yaklaşık yüzde 80'lik bir artış kaydetmesi gerekmektedir (Şekil 4.3.1.).

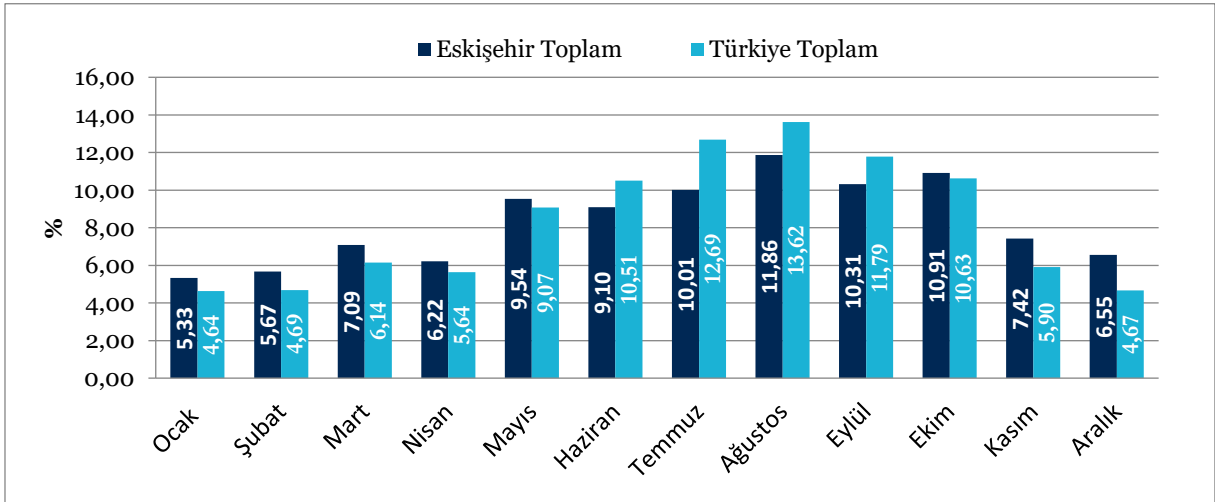

Şekil 4.3.1. Eskişehir'in yatak kapasitesi ve tahminler

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

4.4. İlin Mevsimsellik Durum Analizi

Turizmin 12 aya yayılma hedefi, arz kaynaklarının etkin kullanımı ve etkili tanıtım çabalarıyla doğrudan ilişkilidir. Bu hedef, Türkiye Turizmi Ana Planı'nda üzerinde önemle durulan bir başlıktır. Türkiye turizmi ile Eskişehir turizminin mevsimsellik analizi Şekil 4.4.1.'de karşılaştırmalı olarak görülmektedir. Buradan, Türkiye ile Eskişehir'in mevsimsellik dağılımında paralellik olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan özellikle Eskişehir'de mevsimsellik dağılımı, yaz ayları haricinde Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmektedir. İldeki turizm türlerinin bu durumun oluşmasında etkili olduğu düşünülmektedir (Şekil 4.4.1.). Eskişehir ve Türkiye genelindeki mevsimsel turizm trendlerinin, turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin ve turizm planlamacılarının pazarlama stratejilerini ve işletme planlarını belirlediği düşünüldüğünde, destinasyonların mevsimsel faktörleri dikkate almaları önem arz etmektedir. Dolayısıyla ildeki turizm hareketliliğinin ve buna bağlı oluşacak talebin yıl içine dengeli yayılması için, ildeki turizm türlerinin çeşitlendirilmesi ve bazı turizm türü başlıklarındaki etkililiğin artırılması gerekmektedir.

Şekil 4.4.1. Türkiye ve Eskişehir karşılaştırmalı mevsimsellik durumu

Not: Veriler, yıllık toplam konaklama sayısının yüzdesel dağılımı olarak verilmiştir (2022).

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

4.5. İlin Turizm Türleri Analizi

Eskişehir, İç Anadolu Bölgesi'nin batıya açılan kapısı ve doğu ile batıyı bütünleştiren ana yolların kavşak noktası özelliği ile öne çıkmaktadır. Bu nedenle tarih boyunca stratejik önemini her zaman korumuş ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması Eskişehir'in Anadolu'nun önemli kültür ve sanat merkezlerinden biri haline gelmesini sağlamıştır.

Eskişehir; gelişmiş şehir merkezi, tarihî dokusu ve kültürel yapıları ile önemli bir kültür turizmi destinasyonudur. Frigyalılar, Lidyalılar, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlılar gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle Eskişehir, zengin bir kültür mirasıyla doludur. Odunpazarı Evleri, Kent Müzesi, Atlıhan El Sanatları Merkezi, Arkeoloji Müzesi, Meerschaum Müzesi gibi turistik mekânlar, şehir kültürü hakkında bilgi edinmek isteyen ziyaretçilerine kültürel panoramayı yansıtmaktadır.

Eskişehir'in doğal güzellikleri, Porsuk Çayı ve Sakarya Nehri çevresinde yer almaktadır. Sazova Bilim Kültür ve Sanat Parkı, Kent Parkı ve Hanımın Çiftliği gibi parklar ve yeşil alanlar turistlerin ilgisini çeken yerlerdir. Mihaliççik ilçesi, Ilıca Şelalesi ve Işıklı Gölü gibi doğal güzellikleri ile önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Sakarya Nehri ve Porsuk Çayı, kano ve rafting gibi su sporları için ideal alanlardır. İlçelerinde yer alan Ilıca Şelalesi, Işıklı Gölü ve Yapıldak Tabiat Parkı ise doğa yürüyüşleri ve piknik yapmak için tercih edilen yerler arasındadır.

Eskişehir, termal turizm açısından oldukça zengin bir bölgedir. Hamamönü Kaplıcaları, Eski Kaplıca, Hisar Kaplıcaları ve Gökmeydan Kaplıcaları gibi birçok termal tesis, turistlerin sıklıkla ziyaret ettiği yerler arasındadır. Ayrıca il, sahip olduğu sağlık alt yapısı sayesinde günümüz tıbbının tüm branşlarında turistlere hizmet verebilmektedir.

Eskişehir, üniversiteleri ve genç nüfusu ile eğlence turizmi için de önemli bir destinasyondur. Özellikle şehir merkezindeki eğlence alanları, genç turistler tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Ayrıca Türkiye'nin ilk tema parkı olan Sazova Parkı da eğlence turizmi açısından önemli bir cazibe merkezidir.

Eskişehir, kendine özgü yemekleriyle ünlüdür. Pişi, çibörek, çömlek kebabı ve yaprak sarması gibi birçok lezzet, turistlerin ilgi gösterdiği gastronomi değerleridir. Ayrıca ildeki kahvehane, kafe ve pastaneler de ilgi çekmektedir.

Seyyid Battal Gazi Külliyesi ve Türbesi, Eskişehir 'in önemli inanç turizmi merkezlerinden biridir. Her yıl binlerce turist tarafından ziyaret edilen türbe, aynı zamanda Osmanlı tarihi hakkında da önemli bilgiler sunmaktadır.

Eskişehir'in ilçeleri içerisinde yer alan Odunpazarı; tarihi ve kültürel zenginliklerinin fazla olması ile, Mihaliççik; doğal güzellikleri, Ilıca Şelalesi ve Işıklı Gölü ile, Seyitgaz; Türkiye'nin önemli bir dinî turizm merkezi olan Seyyid Battal Gazi Külliyesi ve Türbesi'ne ev sahipliği yapması ile, Sivrihisar; tarihî dokusu ve doğal güzellikleri ile turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir.

Eskişehir; zengin tarihi, kültürel ve doğal güzellikleri, termal turizm olanakları, eğlence ve gastronomi turizmi imkânlarıyla turistlerin ilgisini çekmektedir. Şehir, konaklama sektöründe de birçok seçenek sunmaktadır. Tarihî konaklar, butik oteller, termal oteller ve daha birçok konaklama seçeneği turistler için mevcuttur. Ayrıca şehrin merkezî konumu sayesinde, yakın çevredeki diğer turistik yerlere de kolayca ulaşılabilir. Eskişehir, turizm çeşitliliği ve her yaşa uygun turistik faaliyetlerle zengin bir deneyim sunan bir destinasyondur.

5. Destinasyon Risk Analizi

	Olasılık					Şiddet					Skor
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Küresel Riskler											
Ukrayna-Rusya Savaşının Diğer Bölge ve Ükelere Sıçraması			X					X			9
Avrupa Enerji Krizi			X					X			9
Çin-Tayvan Arası Soğuk Savaş İhtimali		X					X				4
Kuzey Kore-Güney Kore Çekişmesi		X					X				4
Yüksek Enflasyon				X					X		16
Küresel Durgunluk				X					X		16
Yeni Bir Salgın Hastalık				X					X		16
Ukrayna-Rusya Savaşı Nedeniyle Gıdaya Erişim Zorluğu (Kıtlık)			X					X			9
Ülkesel Riskler											
Doğal Afetler					X					X	25
Pandemi				X					X		16
İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları					X				X		20
Bölgesel Savaş ve Terör Riski					X				X		20
Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Politik Gündem				X					X		16
Dijital Riskler				X					X		16
Sosyal Medya Yönetimi				X					X		16
Seyahat Güvenliği/Asayiş-Turiste Yönelik Tehdit					X			X			15
Siber Güvenlik			X					X			9
Rakip Ülke Söylemi			X				X				6
Yerel Riskler											
Terör Riski		X						X			6
Sağlık (Hasta Tedavisi, Acil Müdahale)		X						X			6
Nitelikli Personel İstihdamı			X					X			9
Dolandırıcılık			X					X			9
Yerel Halkın Turizm Faaliyetlerine Uyum Sorunu		X					X				4
Aşırı Turizm Talebi			X					X			9
Çevre Kirliliği ve Temiz Su Kaynaklarının Azalması				X				X			12
Radikal Akımlar			X					X			9
Deprem Riski				X					X		16
Heyelan			X					X			9
Doğal Güzelliğin Yok Olması ve Çarpık Yapılaşma			X					X			9
Tek Pazara Bağımlılık			X					X			9
Kaçak Göçmenler				X				X			12
Güvensiz Şehir Algısı		X					X				4
Somut Kültürel Mirasın Tahrifatı			X					X			9
Endemik Türlerin Yok Olma Tehlikesi			X					X			9
Katı Atık Bertaraf ve Su Arıtma Problemi			X					X			9
Kaya Düşmesi			X					X			9
Sel			X					X			9
Obruk Oluşumu			X					X			9

Risk Skorlaması ve Risk Puanı Sonucu

Olasılık	Şiddeti				
	Çok Ciddi 5	Ciddi 4	Orta 3	Hafif 2	Çok Hafif 1
Çok Yüksek 5	Yüksek 25	Yüksek 20	Yüksek 15	Orta 10	Düşük 5
Yüksek 4	Yüksek 20	Yüksek 16	Orta 12	Orta 8	Düşük 4
Orta 3	Yüksek 15	Orta 12	Orta 9	Düşük 6	Düşük 3
Düşük 2	Orta 10	Orta 8	Düşük 6	Düşük 4	Düşük 2
Çok Düşük 1	Düşük 5	Düşük 4	Düşük 3	Düşük 2	Düşük 1

RİSK SKORU	EYLEM
25, 20, 16, 15	KABUL EDİLEMEZ RİSK: Bu risklerle ilgili hemen çalışma yapılmalıdır.
12, 10, 9, 8	DIKKATE DEĞER RİSK: Bu risklere mümkün olduğu kadar çabuk müdahale edilmelidir.
6, 5, 4, 3, 2, 1	KABUL EDİLEBİLİR RİSK: Acil tedbir gerektirmeyebilir. Orta vadede çalışma yapılmalıdır.

6. Rekabet Analizi ve Rekabet Gücünü Artırma

Eskişehir, Türkiye'nin batısında yer almaktadır ve turizmde oldukça önemli bir potansiyele sahiptir. Eskişehir, çevresindeki diğer illerle kıyaslandığında benzersiz turistik özelliklere sahiptir ve birçok turist tarafından ziyaret edilmektedir. Eskişehir'in çevresindeki iller Ankara, Kütahya, Bilecik, Bolu ve Afyonkarahisar'dır. Çevresindeki iller ile karşılaştırıldığında, Eskişehir hem Ankara'dan hem de İstanbul'dan hızlı tren gibi araçlarla ulaşımın kolay olduğu, merkezî bir konumda yer almaktadır. Birçok kişi, bu ulaşım kolaylığı sebebiyle Eskişehir'e iş, eğitim vb. sebeplerle günübirlik seyahat etmektedir.

Eskişehir'e komşu olan iller arasında turizm potansiyeli ve turizm türleri açısından benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Eskişehir, diğer komşu iller ile kıyaslandığında özellikle kültür ve doğa turizmlerinde öne çıkmaktadır. Bilecik ise tarihî dokusu ve kültürel mirasıyla dikkat çekmektedir. Kütahya, termal turizm alanında önemli bir potansiyele sahiptir. Ankara, başkent olması nedeniyle daha çok iş seyahatlerinde ve tarihî turizm alanında tercih edilmektedir. Afyonkarahisar ise termal turizm ve sağlık turizmi alanlarında öne çıkmaktadır.

Eskişehir, sürdürülebilir bir turizm yönetimi, turizm işletmelerinin kalitesi, hizmet çeşitliliği, turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesi ve doğru bir pazarlama stratejisi belirlemesi konularında yapacağı çalışmalar ile komşu illerle rekabetinde farklılık yaratmalıdır. Özellikle Eskişehir'in; Bilecik, Kütahya ve Afyonkarahisar gibi termal turizm açısından güçlü illerle rekabetinde termal turizm alanında potansiyelini artırması gerekmektedir. Bu potansiyelin artırılması için mevcut termal tesislerin yenilenmesi, yeni termal tesislerin yapılması ve termal turizmin yanı sıra sağlık turizmi, spa, wellness ve doğal tedavi gibi alternatif turizm ürünleri geliştirilmesi önerilebilir.

Eskişehir rekabet içinde bulunduğu illerden farklılaşmak için mevcut turizm ürünlerini çeşitlendirmelidir. Bu bağlamda müze kent olma hedefi, gençlik turizminin geliştirilmesi, sağlık turizminde söz sahibi olacak atılımların gerçekleştirilmesi ve MICE turizmi faaliyetlerinin artırılmasına önem verilmelidir. Ayrıca rekabet içinde olduğu iller ile benzer özelliklere sahip turistik ürün ve çekiciliklere yönelik iş birlikleri geliştirilmelidir. Örneğin Kütahya, Afyonkarahisar ve Bilecik ile bir araya gelinerek özellikle termal turizm konusunda bölgesel turizm tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilebilir.

Bölge illeri arasında turizm rotalarının oluşturulması, turistlerin bölgeyi daha rahat keşfetmelerine ve bölgeye gelen turist sayısının artmasına yardımcı olabilir. Örneğin, "Anadolu'nun Klasik Yolu Rotası", Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar ve Ankara gibi illeri içeren bir turizm rotası olarak tasarlanabilir. Oluşturulacak bu rotaların acenteler tarafından ilgi görmesi için ortak destek programları oluşturulabilir. Bölgeyi turistlere tanıtan ortak pazarlama kampanyaları oluşturmak için iller birlikte çalışabilir. Bu kampanyalar, bölgenin yanı sıra her ilin benzersiz çekiciliğini vurgulamak için kullanılabilir. İller ortak turizm ürünleri ve hizmetleri geliştirmek için birlikte çalışabilir. İller birbirlerinin turizm ürün ve hizmetlerinin çapraz tanıtımını yapabilir. Karşılıklı indirimler uygulanabilir. Örneğin, bu illerin birinde yapılan konaklamalardan hemen sonra diğer illerde yapılacak konaklamalarda indirim sağlanabilir ve bu sayede bölgeye gelen ziyaretçilerin komşu illere gitmeleri teşvik edilebilir. Ortak reklam ve sosyal medya hesapları gibi iş birlikleri geliştirilebilir.

7. Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarını Geliştirme

Eskişehir Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası'nda yer alan tüm başlıklar, sürdürülebilir turizm anlayışını kapsayan ilkeler ve uygulamalar ile uyumlu olacak şekilde hazırlanmıştır. Turizmde sürdürülebilirlik anlayışı ile yerel ekonomiye katkı sağlayarak yerel halkın refahını artırmak, kültürel ve sosyal çeşitliliğin devamlılığını sağlamak, turizmin hem çevre hem toplum üzerindeki olumsuz

etkilerini en aza indirmek, doğal ve kültürel mirasın korunmasını sağlamak ve ziyaretçilerin yaşam kalitelerini artırmak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda *Eskişehir Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Yol Haritası*'nda il turizminin gelişmesi için;

- a. Turizmin doğal çevre üzerindeki negatif etkilerini azaltmak ve faydasını artırmak,
- b. Turizmin kültürel miras üzerindeki negatif etkilerini azaltmak ve faydasını artırmak,
- c. Turizmin yerel halkın sosyal ve ekonomik yaşamı üzerindeki negatif etkilerini azaltmak ve faydasını artırmak,
- d. Etkili sürdürülebilir bir turizm yönetimi geliştirmek, ilkeleri benimsenmektedir.

Eskişehir'de turizme olan talebin artmasıyla birlikte doğal kaynakların tüketimi ve kirlilik sorunları da ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, turizm faaliyetlerinin çevreye zarar vermeyecek şekilde planlanması, atık yönetimi ve su kullanımı gibi konularda sürdürülebilir uygulamaların benimsenmesi gerekmektedir.

İlin kültür envanteri çıkartılarak her türlü kültür ögesi kayıt altına alınmalı ve korunarak geliştirilmesi için programlar hazırlanmalıdır. Kültürel mirasa zarar veren turizm faaliyetleri tespit edilerek uygun tedbirler alınmalıdır. Bu noktada, turizm faaliyetlerinin denetlenmesi ve kontrol altında tutulması önemlidir. Turizm sektörü ve ilgili kurumlar arasında iş birliği yapılarak kültürel mirasın korunması ve turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği sağlanabilir.

Eskişehir yerel yönetimleri ve turizm sektörü, iş birliği içinde çalışarak yerel halkın turizm faaliyetlerinden faydalanmasını sağlayacak politikalar geliştirmelidir. Bu politikalar, turizm sektöründe istihdamın artırılması, yerel kültürün korunması ve turizm gelirlerinin yerel ekonomiye yansıtılması gibi amaçları içermelidir.

Yerel halk turizm faaliyetleri hakkında bilinçlendirilmelidir. Bu eğitimler sayesinde turizmin yerel halkın sosyal ve ekonomik yaşamı üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması sağlanabilir. Eskişehir'de turizm faaliyetlerinin planlanması ve etkili bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Turizm faaliyetlerinin doğal kaynaklara, kültürel mirasa ve yerel halkın yaşamına etkileri dikkate alınarak planlama yapılmalıdır. Bu kapsamda İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu'nun (İTGK), destinasyonun tüm paydaşlarla diğer bir ifade ile Destinasyon Yönetim Örgütü (DYÖ) sorumluluğunda ve paydaş katılımlı olarak sorumluluk ve karar alması gerekmektedir. Diğer tarafta tatil dönemlerinde yaşanan aşırı talebin ortaya çıkardığı "aşırı turizm" sorunları nedeniyle turistik bölgelerde sıkışmalar meydana gelmektedir. Bunun önlenmesi için etkili sürdürülebilir turizm yönetimi kapsamında yenilikçi yaklaşımlar geliştirilmelidir. Bunun için turizmi daha geniş alana yayarak yığılma dağıtılmalı, şehre özel akıllı turizm uygulamaları geliştirilmeli ve bölgedeki turistik çekiciliklerin kapasitelerinin dengeli kullanımı gözetilmelidir.

8. Gastronomide Marka Kent Yaratma

Eskişehir'in benzersiz yerel lezzetleri, geleneksel mutfak teknikleri ve zengin malzeme çeşitliliği, şehri gastronomi turizmi açısından potansiyel bir marka kent hâline getirmektedir. Yerel lezzetlerin korunması, tanıtımı ve pazarlanması, yerel üreticilere destek verilmesi, eğitim ve farkındalık programlarının düzenlenmesi gibi faktörler, Eskişehir'in gastronomide marka kent olma yolunda önemli adımlar atmasını sağlayabilir. Bu bağlamda, Eskişehir'in benzersiz gastronomi kültürünü ön plana çıkarmak ve sürdürülebilir bir gastronomi marka kenti oluşturmak için çeşitli stratejiler ve yaklaşımlar benimsenmelidir. Öncelikle Eskişehir'de gastronomi festivalleri gibi önemli bir platformun eksikliği; şehirdeki yerel lezzetlerin, mutfak kültürünün ve geleneklerin tanıtımını ve sürdürülebilirliğini destekleme hususunda bir ihtiyacın olduğunu göstermektedir. Eskişehir, Alevi, Boşnak, Çerkez, Kürt, Manav, Muhacir, Pomak, Tatar, Türkmen, Yörük gibi pek çok topluluğa ev sahipliği yapmış olduğundan; gastronomi turizmi açısından birçok kentten farklı tatlara

ev sahipliği yaptığı için kentte çok sayıda farklı din, köken ve ülke mutfaklarından örneklerle rastlanabilir. Bu nedenle kentte Gastronomi festivali yapılması kentin kültürel zenginliğini öne çıkaracaktır. Gastronomi festivalleriyle yerel tarım ürünleri ve yerel mutfak kültürünü sergileme imkânı sunulacak, yerel üreticilerin ve yerel mutfak geleneğinin sürdürülmesi desteklenecektir. Turistlerin bölgenin zenginliklerini keşfetmeleri ve yerel lezzetleri tatmalarına olanak sağlanacak, bu sayede turistlerin bölgeye olan ilgisinin artmasıyla gastronomi turizmi potansiyeli güçlenecektir.

Eskişehir'in zengin gastronomi mirası, yerel lezzetlerin belgelenmesi ve korunması ile güçlendirilebilir. Yerel yemeklerin tarifleri, malzemeleri, pişirme yöntemleri ve sunumları gibi detayların kayıt altına alınması, gelecek nesillere aktarılmasını sağlayacaktır. Eskişehir'in gastronomi mirası, bu lezzetlerin belgelenmesi ve korunması ile güçlendirilerek, coğrafi işaret tescili ile daha da değerlendirilebilir. Eskişehir'de coğrafi işaret tescili alan ürünlerin sayısının bölgedeki komşu illere kıyasla oldukça sınırlı olması nedeniyle, tescil sürecine daha fazla dikkat ve destek gerekmektedir. Eskişehir'de 2023 yılı itibarıyla sekiz adet coğrafi işaretli (mahreç işaretli) gastronomi ürünü bulunmaktadır. Bunlar; Eskişehir Çiğböreği (Çibörek), Eskişehir Met Helvası, Sivrihisar Muska Baklavası, Sivrihisar Dövme Sucuğu, Sivrihisar Höşmerim Tatlısı, Sivrihisar Arabaşı, Sivrihisar Kalem Dolması ve Eskişehir Simidi olarak sıralanmaktadır. Yerel yemeklerin korunması, tanıtılması ve markalaşması için diğer bir önemli faktör ise Gastronomi Müzesi'dir. Eskişehir' de gastronomi müzesinin eksikliği, bölgenin gastronomi marka kenti olma hedefine ulaşmasında bir engel olarak görülebilir. Eskişehir'in bir gastronomi marka kenti olma hedefinin önündeki diğer bir engel, zengin yemek kültürüne rağmen ticari mutfağın yeterince gelişmemiş olmasıdır.

Eskişehir, bir göçmen kenti olarak bilinmektedir. Eskişehir'de, özellikle Tatarlar, Çerkezler, Kafkaslar, Abazalar, Yörükler, Türkmenler ve Balkan göçmenleri kültür üzerinde önemli etkilere sahiptir. Eskişehir'de yaşayan farklı etnik gruplar, hiç kuşkusuz Eskişehir'in mutfak kültürünü de önemli ölçüde etkilemiştir. Öyle ki Eskişehir mutfağı denildiğinde akla ilk gelen öğelerden biri, Tatarlara özgü bir yiyecek olan Çibörek'tir

Eskişehir, farklı göçmen gruplarının mutfak kültürünü bünyesinde barındırdığı için henüz ön plana çıkaramadığı birçok farklı lezzete de sahiptir. Ön plana yeterince çıkarılmayan gastronomi ürünlerine Göbete, Haluja, Haşhaşlı Cevizli Ekmek, Haşhaşlı Gözleme, Cantık, Ağzı Açık, Kalakay, Mercimekli/Nohutlu Mantı, Yufkalı Büryan, Kıygaşa ve Abısta gibi hamur işleri; Kuzu Sorpa, Miyane, Göceli Tarhana, Bıt Bıt, Omaç, Alışke, Tutmaç ve Etlı Bamyası gibi çorbalar; Harşıl, Acı Gıcı, Tirit, Bulamaç, Kapama, Tavşan Güveci ve Şipsi gibi ana yemekler örnek olarak verilebilir. Reçetelendirilen, detayları kayıt altına alınan, kendine has özellikleri ön plana çıkarılan ve böylelikle belgelenerek korunan gastronomi ürünlerinin artırılması için coğrafi işaret tescil sürecine daha fazla dikkat edilmeli ve destek verilmelidir. Eskişehir'in gastronomide bir marka kent olabilmesi için öncelikle farklı etnik gruplara ait gastronomi ürünlerinin envanterinin çıkarılması ve bu ürünlerin reçetelendirilmesi gerekmektedir. İlgili çalışmaların yürütülmesinde turizm ve gastronomi sektörünün farklı paydaşlarının bir araya gelerek geniş katılımlı bir çalışma grubu oluşturmalarının verimi artıracığı düşünülmektedir. Ayrıca bu noktada, yerel halka eğitimler verilmesi ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülmesi, yerel üreticilerin desteklenmesi ve teşvik edilmesi önemlidir

Eskişehir'in gastronomi ürünlerinin envanterinin çıkarılmasının ardından ilgili ürünlerin tanıtım ve pazarlama aşamasının başlaması gerekmektedir. Öncelikle şehrin merkez ilçeleri olan Tepebaşı ve Odunpazarı'nda menülerinde yerel ürünler bulunan işletmelerin tespit edilmesi, menülerine yerel ürünleri ekleme potansiyeli olan işletmelerin belirlenmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir. Ardından, bu işletmelerin personelinin eğitilmesi, kalite kontrolünün ve denetiminin sağlanması gerekir. Eskişehir'in bir gastronomi kenti olarak tanıtılması, pazarlanması ve imaj oluşturulması

süreci ortak akıl çerçevesinde büyük bir özenle yürütülmelidir. Bu noktada, farklı etnik gruplara ilişkin gastronomi rotaları (örneğin, Tatar Mutfağı Rotası, Çerkez Mutfağı Rotası, Balkan Mutfağı Rotası vb.) oluşturularak seyahat acenteleri aracılığıyla pazarlanması sağlanabilir. Ayrıca Eskişehir’de oldukça talep gören Frig Vadisi turlarına, Eskişehir’in özgün gastronomi ürünlerinin tadılabileceği yemek molaları eklenebilir.

9. Dijitalleşme ve Akıllı Turizm Uygulamalarını Etkili Kullanma

Eskişehir’in akıllı şehir uygulamalarına önem verdiği bilinse de turizmdeki akıllı uygulamalar konusunda yeterli bir düzeyde değildir. Bu anlamda Dijitalleşme ve akıllı turizmi uygulama noktasında her şeyden önce turizm işletmesi (konaklama tesisi, seyahat acentesi, yiyecek-içecek, rekreasyon ve ulaşım işletmeleri) sahiplerinin, her düzeydeki yöneticilerinin ve personelinin eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu noktada, akıllı turizm, mobil uygulamalar, arama motoru optimizasyonu (SEO), arama motoru pazarlamacılığı (SEM), sosyal medya pazarlaması, içerik pazarlaması, web sitesi yönetimi ve siber güvenlik konuları başta olmak üzere çeşitli eğitimler verilmesi ve seminerler düzenlenmesi gerekmektedir.

Eskişehir’de akıllı turizm uygulamalarını yaygınlaştırmak için turistlere kişiselleştirilmiş turlar, hizmetler, deneyimler ve öneriler sunacak bir mobil uygulama geliştirilmesi gerekmektedir. Eskişehir’in turistik alanları, açık ve kapalı alan rekreasyon alanları, yiyecek-içecek işletmeleri, eğlence mekânları, konaklama tesisleri, müzeleri, kültürel ve sanatsal etkinlikleri, alternatif turizm türleri, gastronomi değerleri, bisiklet ve yürüyüş güzergâhları, ulaşım araçları ve benzeri bilgileri içerecek bu uygulamanın, İl Turizm Tanıtım ve Geliştirme Kurulu (İTGK) koordinasyonu çerçevesinde geliştirilerek turistler için bir rehber niteliği taşıması sağlanmalıdır. Ayrıca uygulamaya eklenecek memnuniyet anketleri ve şikâyet/öneri formları ile ziyaretçi profillerinin belirlenmesi, memnuniyetlerinin ölçülmesi ve olası şikâyet ve önerilerinin değerlendirilmesi mümkün kılınmalıdır. Anketlerden elde edilen veriler ise Eskişehir turizminin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için kullanılmalıdır. Ayrıca şehirdeki (özellikle de turistik alanlardaki) taşıma kapasitesinin ve kalabalıkların doğru yönetilebilmesi adına tüm turizm paydaşlarının kullanabileceği ayrı bir uygulama geliştirilmesi gerekmektedir. Bu uygulama sayesinde -özellikle Eskişehir turizminin yoğun olduğu dönemlerde- turist akışının yönetilmesi, turların daha kolay organize edilmesi ve daha konforlu bir seyahat deneyimi sunulması sağlanabilecektir.

Şehirdeki tarihî ve kültürel eserlerin, müzelerin, heykellerin, coğrafi işaretli ürünlerin, çarşıların ve çarşılardaki otantik ve yöresel ürünlerin QR kod teknolojisi ile işaretlenmesi, şehrin önde gelen turizm alanlarına ilişkin 360 derece sanal turların hazırlanması önerilmektedir. Böylelikle turistlerin hem ziyaretten önce hem de ziyaret esnasında daha fazla bilgiye ve içeriğe ulaşmaları sağlanacaktır.

Eskişehir’in önemli değerlerinden olan Frig Vadisi’nin sanal veya artırılmış gerçeklik teknolojileri aracılığıyla deneyimlenebileceği uygulamaların ve alanların kurulması önerilmektedir. Eskişehir’deki turizmi kalkındıracak tüm paydaşlarda geçerli olacak, harcadıkça puan kazandırabilecek, müze, ören yeri vb. yerlere girme hakkı verecek ve şehirdeki restoran, mağaza gibi yerlerde indirim sağlayacak “Eskişehir Kartı”, Ticaret Odası önderliğinde geliştirilebilir.

10. Tematik Rotalar Geliştirme

Türkiye için önemli ve işlek bir yol kavşağı konumunda olan Eskişehir; çok kültürlü yapısı, tarihî ve kültürel alanları, müzeleri, doğal zenginlikleri, sanatsal aktiviteleri, canlı şehir hayatı, somut olmayan kültürel mirası, modern ve hoşgörülü yerel halkı ile ziyaretçilerine birçok farklı turizm deneyimi sunmaktadır. Eskişehir’in kendine has özellikleri ve alternatif turizm türleri göz önünde bulundurularak çeşitli tematik rotalar geliştirmek mümkündür.

Frigya Kùltür ve Ekoturizm Rotası: Ana tanrıça Kybele ve Kral Midas'ın ÷lkesi olarak bilinen Frigya (Frig Vadisi veya Dağlık Frigya Bölgesi), Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar illerini kapsamaktadır. Kybele ve Midas adına yapılan kaya anıtları, Bizans dönemine işaret eden görkemli kaya kiliseleri, antik yol kalıntıları ve peribacaları, Frig Vadisi'nin önemli bir kültürel miras alanı olarak anılmasını sağlamaktadır. UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dâhil edilen Frig Vadisi, aynı zamanda ekoturizm, kampçılık, trekking, binicilik gibi alternatif turizm türleri için de oldukça elverişli bir alandır.

Eskişehir Lüle Taşı Rotası: Türkiye'deki lüle taşı yataklarının neredeyse tamamı Eskişehir'de bulunmaktadır. 1999 yılında coğrafi işaret (menşee adı) alan lüle taşı, Eskişehir için önemli bir iş kolu ve sanat dalıdır. Lüle taşı üzerine rota oluşturulmasının, turistlere özel bir deneyim yaşatacağı düşünölmektedir. "Eskişehir Lüle Taşı Rotası" kapsamında turistlerin sırasıyla lüle taşının çıkarıldığı bölgeye/bölgelere (lüle taşı yataklarına), Lüle Taşı Müzesi'ne, Atlıhan El Sanatları Çarşısı'na ve Odunpazarı Evleri çevresinde bulunan hediyelik eşya dükkânlarına götürölmesi planlanabilir.

Eskişehir Müzeleri Rotası: Eskişehir, birçok farklı konseptteki müzeye ev sahipliği yapmaktadır. Eskişehir'i ziyaret eden turistlerin büyük bir çoğunluğunun ise kültür ve sanata ilgi duyduğu bilinmektedir. Buradan hareketle, Eskişehir'in müzelerinden oluşan bir rota oluşturulmasının, şehir turizmine fayda sağlayacağı düşünölmektedir. Eskişehir'de yer alan müzelerin hepsini kapsayacak şekilde birkaç günlük ya da günöbirlik turlar hâlinde sunulmasının etkili olacağı düşünölmektedir.

Eskişehir İlçeleri Rotası: Eskişehir turizminde, genellikle hafta sonları gerçekleşen bir veya iki gece konaklamalı turlar ve günöbirlikçiler ön plana çıkmaktadır. Bunun temel sebebi, Eskişehir turizminin yalnızca şehir merkezi ile sınırlı tutulmasıdır. Oysa Eskişehir'in ilçeleri kendine has turizm potansiyelleri, yerel mutfak kültürleri, kültürel ve doğal güzellikleri ile ön plana çıkmaktadır. "Eskişehir İlçeleri Rotası" kapsamında; Alpu, Beylikova, Çifteler, Günyüzü, Han, İnönü, Mahmudiye, Mihalgazi, Mihalıççık, Sarıcakaya, Seyitgazi ve Sivrihisar ilçelerinin turizm potansiyellerinin envanteri çıkarılmalı ve öncelikli ilçeler belirlenmeli, ardından uzman tur planlamacıları, profesyonel turist rehberleri ve akademisyenler eşliğinde mesafe, zaman ve turizm türlerinin uyumu göz önünde bulundurularak farklı hedef kitlelere ulaşılmasını sağlayacak alt rotalar oluşturulmalıdır.

11. Kent Peyzajını Düzenleme ve Rekreatif Alanları Artırma

Eskişehir; kültür ve sanat merkezleri, yiyecek-içecek işletmeleri, eğlence mekânları, müzeleri ve tarihî alanları, alışveriş ve eğlence merkezleri, kaplıca ve hamamları, sağlık ve spor merkezleri, parkları, yeşillik alanları, yürüyüş ve bisiklet güzergâhları ve şehir merkezine yakın mesire alanları ile rekreatif imkânları gelişmiş bir ildir. Bu nedenle şehir merkezinde yeni alanlar yaratmak yerine, mevcut alanların daha etkili kullanılması gerekmektedir. Örneğin, yaz aylarında Sazova Bilim Kültür ve Sanat Parkı, Kent Park, Şehr-i Derya Parkı ve Şelale Park'ta yoga, pilates, spor, dans, yürüyüş, konser, dinleti, tiyatro ve benzeri faaliyetlerin düzenli olarak gerçekleştirilmesi; kış aylarında ise parklarda hizmet verecek kapalı alan rekreasyon işletmelerinin kurulması gerekmektedir. Bu sürecin verimli bir şekilde yürütölebilmesi için çevresel ve kentsel tasarım tekniklerinin yanı sıra şehri ziyaret edenlerin ve yerel halkın serbest zaman algılarının ve beklentilerinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Şehir merkezi dışında ise özellikle doğa temelli turizm faaliyetleri için geliştirilmeye açık, birçok farklı alandan söz etmek mümkündür. Kuş gözlemciliği için Balıkdanı Sulak Alanı (Sivrihisar), Emineken Göleti (Çifteler), Sarıyar Barajı (Mihalıççık) ve Doğancı Göleti (Alpu); kaya tırmanışı için Kızılınler Kayalıkları (Kızılınler Mahallesi), Sivrihisar Kayalıkları ve Karakaya (Sivrihisar) ön plana çıkmaktadır. Doğa yürüyüşü için Sündiken Dağları Bozdağ Bölgesi, Dağlık Frigya Bölgesi, Frig

Vadisi ve Türkmen Dağı; bisiklet için ise Avlakkaya Kanyonu (Mihalgazi), Sarıungur Göleti Parkuru (Sarıungur Mahallesi/Odunpazarı) ve Sarıcakaya-Mihalgazi-Sakarılıcaları Yol Antrenman Parkuru önemli alanlar arasında gösterilmektedir.

Eskişehir'in İnönü ilçesinde bulunan Türk Hava Kurumu (THK) Havacılık Eğitim Merkezi, hava sporları (paraşüt, yelken kanat, planör, model uçak vb.) ile ilgilenen turistlere birçok farklı olanak sağlamaktadır. Eskişehir, ayrıca 30'u aşkın mağarası ile mağara turizmi için de büyük bir potansiyele sahiptir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, Eskişehir'de önemli bir açık alan rekreasyonu potansiyeli olduğunu söylemek mümkündür. Bu potansiyelin sürdürülebilir turizm kapsamında düzenlenmesi, çevresindeki turizm ve yiyecek-içecek işletmelerinin artırılması ve hedef kitleye yönelik uygun pazarlama çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir.

12. Deneyimsel Turizm Uygulamalarını Artırma

Eskişehir'i, deneyimsel turizm bağlamında farklı açılardan değerlendirmek mümkündür. Bunlardan ilki, turistlerin bir zanaatkâr gibi hissetmelerini sağlayacak deneyimlerden oluşmaktadır. Eskişehir'in önemli zanaat faaliyetleri; lüle taşı ve cam işlemeciliği, çömlekçilik, kilim dokumacılığı, sarka işlemeciliği, incili küpe yapımı ve Sivrihisar cebesi işlemeciliği şeklinde sıralanabilmektedir. Turistlerin bu faaliyetlerde usta zanaatkârlar ile bir araya gelmeleri, zanaatkârların hikâyelerini dinlemeleri, soru-cevap etkinlikleri ile akıllarındaki soru işaretlerini gidermeleri, ürünlerin niteliklerini öğrenmeleri ve yaratım süreçlerine dâhil olmaları; ürüne bakış açılarını değiştirecek ve deneyimsel turizmin etkisiyle tekrar ziyaret etme niyetini ve memnuniyeti artıracaktır.

Deneyimsel turizm açısından Eskişehir'in ilçelerinde yaşayan farklı etnik kökenlerden kişilerin (Tatar, Çerkez, Kafkas, Abaza, Yörük, Türkmen ve Balkan göçmenleri), oluşturulacak atölyelerde kendi yörelerinin ünlü yemeklerini turist gruplarına öğretmeleri sağlanmalıdır. Yerel halkın tercih ettiği restoranların öğrenilebildiği, yerel halkın yöresel yemekler hazırlayarak kendi evlerinde turistleri yemeğe davet edebildiği EatWith uygulaması, günümüzde 20'den fazla ülkede kullanılmaktadır. Bu uygulama; turistlerin yerel halk ile bire bir temas kurmasını sağlayacak, yerel halka gelir yaratacak, unutulmaya yüz tutmuş mutfak kültürlerini canlandıracak ve şehrin turizmine katkı sunacaktır.

Frig Vadisi'nde temalı tiyatro oyunları, operalar ve modern dans gösterileri (örneğin, Midas'ın Kulakları, Eşek Kulaklı Kral Midas, Kybele), Pan flütün önde olduğu senfoniler ve konserler düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra, "Kral Midas'ın ve Ana Tanrıça Kybele'nin İzinde Frigler Festivali" düzenlenmesi, bu festivalin gelenekselleştirilmesi ve insanların festival alanı içerisinde Frig başlığı, Frig temalı giysiler ve Frig mutfağına özgü yiyecek ve içecekler satın alabileceği stantlar kurulması önerilmektedir. Ayrıca Gordion Düğümü Efsanesi, Gordion hakkında anlatılan en ünlü hikâyelerden ve Gordion'un konuşmalarda popüler olmasını sağlayan unsurlardan biridir. Bu unsurlar deneyimlendirilerek turistlerin ilgisi çekilebilir.

Deneyimsel turizmde öne çıkan bir başka aktivite ise yelken kanat, yamaç paraşütü, planör gibi çeşitleri olan hava sporlarıdır. Eskişehir'in İnönü ilçesinde bulunan THK Havacılık Eğitim Merkezi, Eskişehir'deki geceleme sayısını artırma potansiyeli olan hava sporlarının turizme kazandırılması için önemli bir kurumdur.

13. Nitelikli Hediye Eşya Envanterini Geliştirme

Eskişehir, hediyelik eşya açısından zengin şehirlerimizden biridir. Lüle taşından yapılmış çeşitli objeler, takılar, pipolar ve tesbihler ile cam işçiliğini yansıtan cam ürünler, Eskişehir'e özgü hediyelik eşyaların en bilinenleridir. Öyle ki Eskişehir, Lüle Taşı Müzesi ve Çağdaş Cam Sanatları Müzesi ile

popülaritesini ve başarısını kanıtlamıştır. Turistlerin lüle taşı ve cam işçiliğine ilişkin deneyimsel bir sürece dâhil olmalarının, ilgilerini ve dolayısıyla ürünleri satın alma ihtimallerini artıracakı düşünölmektedir.

Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağı Sorkun köyünde üretilen Sorkun Çömleğı, yüzlerce yıllık bir geleneğın ürünü olarak öne çıkmaktadır. Coğrafi işaretli (mahreç işaretli) bir ürün olan Sorkun Çömleğı'nin özelliğı hiçbir şekilde endüstrileşmeden, Neolitik dönemde uygulanan tekniklerle şekillendirilmesi ve pişirilmesidir. Turistlerin Sorkun Çömleğı'ne, lüle taşına ve cam işçiliğine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olmaları adına Atlıhan El Sanatları Çarşısı'na bilgilendirici metinler içeren QR kodlu bir tabela yerleştirilmesi önerilmektedir.

Tarihî Odunpazarı Evleri'nin yansıtlıdığı magnetler, anahtarlıklar, çeşitli seramik objeler ve biblolar, ebru sanatından ürünler de turistlerin sıklıkla tercih ettiğı hediyelik eşyalar arasında yer almaktadır. Bu tür ürünlerin Frig Vadisi'ni, Yazılıkaya Anıtı'nı, Kral Midas'ı ve Ana Tanrıça Kybele'yi yansıtacak şekilde çeşitlendirilmesi gerekmektedir.

Eskişehir merkezinde turistlerin beğenisine sunulan hediyelik gastronomi ürünleri Met Helvası, Leblebi Kurabiyesi, Nuga Helvası, Haşhaşlı Cevizli Ekmek ve Petifür şeklinde sıralanmaktadır. Bunlardan yalnızca Eskişehir Met Helvası coğrafi işarete (mahreç işaretine) sahiptir. Ayrıca Eskişehir'in gastronomi envanterinin çıkarılmasının ardından paketlenerek hediyelik eşya statüsünde satışı yapılabilecek ürünlerin belirlenmesi ve bu ürünlerin satışının teşvik edilmesi önem arz etmektedir.

Eskişehir'in Sivrihisar ilçesi ise coğrafi işaretli hediyelik ürünleri ile ön plana çıkmaktadır. Mahreç işareti almış olan bu ürünler; Sivrihisar İncili Küpe, Sivrihisar Sarkası, Sivrihisar Kilimi, Sivrihisar Cebesi ve Sivrihisar Dövme Sucuğı olarak sıralanmaktadır. Bu ürünlerin yaygınlaşması sağlanarak hediyelik eşya olarak öne çıkarılması mümkündür. Özellikle hediyelik eşya alışverişi için sıklıkla tercih edilen Odunpazarı'nın tarihî kent merkezindeki dükkânlarda bu ürünlerin satışı teşvik edilmeli ve turistlere ürünlerin coğrafi işaret almasını sağlayan niteliklere ilişkin bilgilendirmeler yapılmalıdır. Eskişehir'e ait ürünlerin ortak bir internet sitesi üzerinden (örneğin, Eskişehir-Dükkân) satılmasının yararlı olacağı düşünölmektedir.

14. Yunus Emre Kültür Mirasını Etkili ve Sürdürülebilir Bir Turizm Ürünü Hâline Getirme

Yunus Emre, Türkiye'nin kültürel mirasını tanıtmak ve Anadolu'nun mistik atmosferini yansıtmak açısından büyük bir öneme sahiptir. Yunus Emre'nin şiirleri yurt dışında da ilgi görmektedir. Yunus Emre'nin Anadolu'nun birçok yerinde yaşadığı düşünölmektedir. Bu yerler arasında en önemlisi Eskişehir'dir. Yunus Emre'ye olan bu ilginin giderek artması için Eskişehir'de Yunus Emre'ye ait eserleri sergileyen müzeler, Yunus Emre'nin yaşadığı döneme ait yapılar, türbeler ve kültür merkezleri oluşturularak turistlerin ziyaretine açılabilir. Ayrıca, Yunus Emre'nin doğduğu ve yaşadığı köy olan Sarıköy'de turistik açıdan önemli bir yerdir. Öldükten sonra da buraya gömülmüştür. Bu köyde, Yunus Emre'ye ait bir anıt mezar, kültür evi ve külliye bulunmaktadır. Ayrıca Yunus Emre'nin felsefesi ve düşünceleri, insanlara yol gösterici olabilir. Bu nedenle Yunus Emre'nin turizm açısından önemi, sadece kültürel mirasımızın korunması ve tanıtılması açısından değil, aynı zamanda insanların yaşamlarına da önemli bir katkı sağlaması açısından da büyüktür.

Yunus Emre'nin kültür mirasını etkili ve sürdürülebilir bir turizm ürünü hâline getirmek için şunlar yapılmalıdır:

Yunus Emre Müzesi kurulmalıdır. Yunus Emre'nin hayatı, eserleri ve düşüncelerinin yansıtılacağı, içinde interaktif öğretilerin olacağı bir müze oluşturulmalıdır. Müze, bölgede oluşan/oluşabilecek yoğun ziyaretçi trafiğinin dengeli dağıtabileceği bir yere kurulmalıdır.

Yunus Emre'nin doğum ve ölüm yıl dönümlerinde etkili anma törenleri düzenlenmelidir. Bu kapsamda konserler, şiir dinletileri, paneller ve söyleşiler, sergiler, tiyatro gösterileri, film festivali, yarışmalar vb. etkinlikler Yunus Emre'nin felsefesini yansıtacak şekilde düzenlenmelidir.

Müze içinde oluşturulacak sergi alanları, hediyelik eşya satış mekânları ve kafelerle ziyaretçilere hizmet vermelidir. Özellikle Yunus Emre'nin felsefesini yansıtan şiir, kitap ve eserlerinin, farklı dillerde basılarak satışı yapılmalıdır. Bölge ziyaretçilerinin giderken yanlarında götürebilecekleri hediyelik eşyaların satışları da yapılmalıdır.

Yunus Emre'nin fikirleri; birlikte yaşama, hoşgörü, sevgi, saygı, adalet gibi kavramları öne çıkarması nedeniyle UNESCO tarafından “Dünya Kültür Mirası” kabul edilmiştir. Bu kapsamda UNESCO 2021 yılını, ölümünün 700. yılı anısına “Yunus Emre Yılı” olarak ilan etmiştir. Ancak pandemi nedeniyle etkili bir şekilde değerlendirilememiştir. “Yunus Emre Yılı” en azından ülke genelinde yeniden ilan edilerek, yurt içinde ve yurt dışında yapılacak faaliyetler ile tanıtımı yapılmalıdır.

Yunus Emre adına uluslararası düzeyde şiir, senaryo ve film yarışmaları düzenlenmeli ve ödül alan filmler oluşturulacak film platosunda çekilmelidir. Film/festival turizmi desteklenmelidir.

Yunus Emre markası oluşturmak için öncelikli olarak hedef kitle belirlenmelidir. Turistlerin yaş aralıkları ve ilgi duydukları alanlar etrafında marka konsepti ve pazarlama stratejisi belirlenmelidir. Marka ismi ve logosu oluşturulmalıdır. Logoda Yunus Emre'nin felsefesi, eserleri, kişiliği ve aktardığı değerler yansıtılmalıdır. Yunus Emre'nin hayatı, felsefesi ve eserleri, bilgilendirici ve ilgi çekici hikâyelerle sunulmalıdır. Bu hikâyeler Yunus Emre'nin aktardığı değerleri ve felsefesini taşımaktadır. Markanın yaygınlaştırılması için pazarlama stratejileri belirlenmelidir. Sosyal medya, dijital reklamcılık, etkinlikler, sponsorluklar gibi çeşitli kanallar marka tanıtımında kullanılmalıdır. Yunus Emre markasının çeşitli ürünleri geliştirilmelidir. Bu ürünler; kitaplar, hediyelik eşyalar, giyecekler, müzik albümleri gibi ürünler olmalıdır. Özellikle bölgeye özgü olanlardan seçimi yapılmalıdır. Yunus Emre markasını güçlendirmek için turizm şirketleri, kültür merkezleri, müzeler, sivil toplum kuruluşları, sanatçılar ile iş birlikleri kurulmalıdır.

15. Sağlık Turizminin Tüm Branşlarında Markalaşma

Eskişehir, termal, medikal ve geriatri olmak üzere sağlık turizminin tüm branşlarında güçlü kaynaklara sahiptir. Medikal turizm kapsamında ilde; obezite cerrahi, kardiyak cerrahi, çocuk göz cerrahi, fizik tedavi ve rehabilitasyon (FTR), onkoloji ve diş hekimliği alanında uzman hekimler ve nitelikli hizmet sunan hastaneler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra jeotermal kaynakları ile Eskişehir, termal turizmde de önemli bir potansiyel arz etmektedir. Eskişehir'in FTR hizmetleri ve termal kaynaklarının güçlü olması sebebiyle şehir, sağlık turizminin bir diğer ayağı olan geriatri turizmi için de gerekli arzı sağlamaktadır. Bu kapsamda medikal turizm, termal turizm ve FTR uygulamalarının entegre edilerek sunulması, ilin sağlık turizmi alanında emsallerine göre farklılaşmasını ve böylece markalaşmasını sağlayabilecektir. Buna ek olarak Eskişehir'in yabancı sigorta şirketleri ile medikal hizmetler bağlamında anlaşmalar yapması da faydalı olacaktır. Ayrıca Eskişehir'de sağlık ve turizm alanlarında ortaöğretim, ön lisans ve lisans eğitimi verilen programlara “Sağlık Turizmi” dersinin konulması, sağlık hizmeti alanında insan kaynağı açığının giderilmesi ve özellikle yaşlı bakım ve gerontoloji alanlarında meslek standardizasyonunun tanımlanması önemlidir.

Eskişehir sağlık turizmi açısından geniş olanaklara sahip olsa da bu olanakları organize bir şekilde yönetmek kolay değildir. Bu bağlamda sağlık turizmi kapsamında Eskişehir’e gelmek isteyen turistlere yönelik organizasyon řu aşamalardan oluşmalıdır:

Ulaşım: Sağlık amaçlı gelen turistin Türkiye’den Eskişehir’e transferi, karşılama, otele veya hastaneye yerleştirilmesi gerekir.

Konaklama: Otelde konaklama, hastanede konaklama, engelli hasta konaklaması gibi her türlü konaklamanın hastanın durumuna göre önceden planlanması gerekmektedir.

Beslenme: Beslenme düzeninin ziyaretçilerin kültürlerine, yaşam dönemlerine (bebek, ocuk, yaşlı vb.) ve hastalıklarına bağlı diyetlerine uygun sağlanması gerekmektedir. Bu anlamda Eskişehir’deki beslenme örneklerinin refakatçi ve hastalara önceden belirtilmesi gerekmektedir.

Sosyal Aktiviteler: Hafta sonları ve akşamları ziyaretçilerin hastalığının müsaade ettiği ve doktorların onayladığı aktivitelerin (sosyo-kültürel, sanatsal, doğa, müze, yürüyüş vb.) sunulması gerekmektedir.

Personel Eğitimi: Hizmet verecek işletmelerde uluslararası hasta kurumsal iletişim birimleri kurulmalı ve gerek sağlık personellerine gerekse diğer hizmet sektörü çalışanlarına eğitimler verilmelidir.

Tercümanlık Hizmetleri ve Hasta Kayıt Süreci: Hastaya kendi dilinde tercümanlık hizmetlerinin verilmesi ve sağlık belgelerinin kendi dilinde tercüme edilmesi, konakladığı süreçte gerekli kayıtların tutulması (tbbi evraklar, fotoğraf video vb.) gerekmektedir.

Fiyatlama: Her şey dâhil paketlerin hazırlanması (ihtiyacı olan bütün sağlık hizmetlerini sunma), kaliteli ve uygun ücretli sağlık hizmetinin sunulması, tedavi şemasının oluşturulması (haftalık, günlük, saatlik ayrıntılı plan) gerekmektedir.

Müşteri Memnuniyeti: Hastanın ülkesine dönüşünün en iyi şekilde sağlanması, ülkesine döndükten sonra da iletişimin sürdürülmesi gerekmektedir.

Eskişehir’in güvenli olması, kalabalık olmaması, turizm çekiciliklerine sahip, konaklama potansiyelinin kısa vadede yeterli görünmesi, diğer büyükşehirlerle göre fiyatlarının uygun olması, Ankara ve İstanbul gibi iki büyük şehre yakın olması gibi etkenler şehrin medikal turizm bağlamında önemli bir büyüme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

16. MICE Turizmi Etkinliğini Artırma

Eskişehir, Türkiye’nin önemli kongre turizmi destinasyonlarından biridir ve modern kongre alt yapısıyla dikkati çeker. Eskişehir’deki önemli kongre, fuar ve toplantı alt yapıları ve kapasitelerinden başlıcaları aşağıdadır:

Anadolu Üniversitesi Kongre Merkezi: 1.500 kişi kapasiteli bir ana salon ve çok sayıda toplantı odası ile donatılmış modern bir kongre merkezidir.

ETO TÜYAP Fuar ve Kongre Merkezi: 6.000 metrekarelik kapalı alana sahiptir ve 12 adet toplantı salonunda 4000 kişilik fuar ve kongre etkinliklerine ev sahipliği yapabilen bir merkezdir.

Eskişehir Vehbi Koç Kongre Merkezi: 12.000 metrekarelik kapalı alana sahip, 20 toplantı salonu ve 2000 kişilik fuar ve etkinliklere ev sahipliği yapılabilen bir merkezdir.

TASİGO Hotel & Resorts Eskişehir Kongre Merkezi: Lüks bir otelde yer alan kongre merkezi, 2.500 kişi kapasiteli bir ana salon ve çok sayıda toplantı odası ile donatılmıştır.

Anemon Eskişehir Otel Kongre Merkezi: Modern bir otelde yer alan kongre merkezi, 1.000 kişi kapasiteli bir ana salon ve çok sayıda toplantı odası ile donatılmıştır.

Eskişehir'in kongre ve toplantı düzenlemek için yeterli alt yapısı vardır. Ayrıca İstanbul, Ankara ve İzmir gibi illere yakınlığı ile hızlı tren ve gelişmiş otoyollar gibi imkânlarının olması en büyük avantajıdır. Eskişehir'deki mevcut alt yapı ve avantajın geliştirilebilmesi ve etkili kullanılabilmesi için İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu (İTGK) altında "Eskişehir Kongre Bürosu" kurulmalıdır. Bu oluşuma ilde bulunan tüm kongre ve fuar merkezleri aktif olarak ortak olmalıdır. Bu sayede etkin bir tanıtım yapmanın yanında, düzenlenecek büyük ve kapsamlı organizasyonlarla mevcut kapasitenin ortak olarak kullanılmasının yolu açılmış olacaktır. Eskişehir Hasan Polatkan Havalimanı'na mevcut yurt içi tarifeli seferlerin yanında, potansiyeli olan ülkelere direkt charter seferleri düzenlemenin yolları araştırılmalıdır. Bu kapsamda başta kongre turizmi olmak üzere bölgeyi tercih eden yabancı tur operatörü ve organizatörlere sağlanacak ortak fon ile uçuş desteği sunulmalıdır. Ayrıca en büyük uluslararası uçuşların yapıldığı İstanbul, Antalya ve İzmir gibi illerden çapraz uçuşlar gerçekleştirilmelidir.

Eskişehir, Türkiye'nin önemli üniversite şehirlerinden biridir ve birçok üniversiteye ev sahipliği yapmaktadır. Bunlar; yaklaşık 25 bini örgün olmak üzere 1 milyondan fazla öğrencisiyle dünyanın en büyük açık öğretim üniversitesi olan Anadolu Üniversitesi, 30 binden fazla öğrencisi olan Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve yaklaşık 7 bin öğrencisi ile Eskişehir Teknik Üniversitesidir. Eskişehir'deki üniversitelerin bilimyeterliliği ve araştırma kapasitesi de oldukça yüksektir. Özellikle Anadolu Üniversitesi, birçok alanda yaptığı araştırmalarla Türkiye'nin önde gelen üniversitelerinden biridir. Ayrıca Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, teknolojik yenilikleri ve bilimsel araştırmaları destekleyen birçok projeye de ev sahipliği yapmaktadır.

Eskişehir Teknik Üniversitesinin bilimsel kapasitesi özellikle mühendislik, fen bilimleri ve teknoloji alanlarında oldukça güçlüdür. Üniversitenin araştırma merkezleri ve laboratuvarları, ulusal ve uluslararası projeler yürütmektedir. İlerdeki üniversitelerin kapasite ve potansiyelleri, ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel toplantılara ev sahipliği yapma imkânı sunmaktadır. Dolayısıyla kongre ve toplantılar teşvik edilmelidir. Bu etkinliklere Eskişehir'in diğer çekicilikleri dâhil edilmeli, tanıtımı yapılmalıdır.

17. Türkiye'nin Gençlik Turizmi Merkezi Olma

İyi yetişmiş insan gücü, bir ülkenin geleceği için önemli bir güven kaynağıdır. Bunun yanında iyi eğitim almış ve hedeflenen niteliklere sahip insan gücü, toplumsal ve beşerî sermayenin gelişimi için de çok önemlidir. Eskişehir'de, gençlik turizmi bağlamında gönüllü gençlik turizmi organizasyonları ile birlikte üç üniversitenin yer aldığı öğrenci kulüpleri iş birliği ile çeşitli gençlik turizmi faaliyetleri teşvik edilebilir. Örneğin;

Üniversitelerdeki Mevcut Yabancı Öğrenci Sayıları ve Sunduğu Potansiyel ile Eğitim Turizmi: Türkiye'ye değişim programları ve çeşitli anlaşmalar ile gelen tüm uluslararası öğrencileri, yılın belli bir zamanında Eskişehir'de misafir etmek ve böylece şehri "uluslararası öğrenci merkezi" hâline getirmek öncelenmelidir.

Ekonomik Konaklama İmkânları Yaratma: Şehir dışından gelen öğrencilerin kira masraflarında zorlanmalarını önlemek için Eskişehir'de uygun ücretli konaklama imkânları yaratılabilir.

Gece Hayatını Canlandırma: Frig bölgesinin dokusuna zarar vermeyecek şekilde, Kapadokya'da yapıldığı gibi DJ sahne performanslarına ve tekno müzik festivallerine yer verilebilir. Yıl içerisinde

belli zamanlarda gençlerin ilgisini çekecek çeşitli etkinlikler (Porsuk Çayı kano etkinlikleri, rekreatif alanlarda çeşitli yarışmalar vb.) düzenlenebilir.

İnönü'yü Türkiye'nin Hava Macera Rekreasyonu Merkezi Hâline Getirme: İnönü Havacılık Eğitim Merkezi, havacılık sektöründeki birikimi, sahip olduğu uygun hava koşulları ile ülkemizin ve dünyanın önemli sportif havacılık merkezlerinden biridir. İnönü Havacılık Eğitim Merkezi'nde ülkemizin her bölgesinden gelen, çok sayıda gence havacılığın değişik dallarında eğitimler verilmektedir. Planör, paraşüt, yelken kanat, yamaç paraşütü, model uçak, microlight, gyrocopter ve ultralight branşlarında eğitimler verilmektedir. Bu eğitimlerde gençleri geleceğe hazırlamak, havacılığa duyulan ilginin yayılmasını sağlamak önceliklendirilmelidir.

18. Sivrihisar'ı Sakin Şehir Hâline Getirme

Sivrihisar; yaklaşık 25.000 nüfusa sahip, Osmanlı döneminden kalma birçok tarihî binanın bulunduğu küçük bir kasabadır. Eskişehir'e yaklaşık 100 kilometre uzaklıkta yer almaktadır. Ayrıca Porsuk Çayı ve Sivrihisar Yaylası gibi bir dizi doğal çekiciliğe de ev sahipliği yapmaktadır.

CittaSlow, "sakin şehir" anlamına gelen bir harekettir ve yerel kültürün, tarihin ve doğanın korunmasına odaklanan, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden bir kentsel harekettir. Sivrihisar, tarihî ve kültürel zenginlikleri, doğal güzellikleri ve geleneksel tarım ürünleri ile CittaSlow hareketine uygun bir ilçedir. CittaSlow hareketinin amaçlarına uygun olarak Sivrihisar'ın CittaSlow olması için aşağıdaki adımların atılması gerekmektedir:

Yerel Ürünlerin Desteklenmesi: Sivrihisar, geleneksel tarım ürünleri ile ünlü bir ilçedir. CittaSlow hareketinin temel prensiplerinden biri, yerel ürünlerin desteklenmesidir. Bu kapsamda, Sivrihisar'da üretilen geleneksel tarım ürünleri, turizm faaliyetleri ile birleştirilmeli ve turistlerin ilgisi çekilmelidir. Kırsaldaki kadın iş gücünün iş yaşamına kazandırılması ve geleneksel üretim, yöntem ve süreçlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için kadınların hediyeleşim gastronomik ve el sanatları ürünlerinin üretim süreçlerine katılımı sağlanmalıdır. Bunun yanında köyde yaşayan kadınların ekonomik hayata entegre edilebilmesi için Sivrihisar Kadın Kooperatifi'nin kurulması, kooperatif kapsamında Eskişehir'e özgü ürünlerin üretilmesi, bu ürünlerin sertifikalandırılarak satışa sunulması, ürünler için dijital satış platformlarının oluşturularak ulusal ve uluslararası arenada tanıtımının yapılması faydalı olacaktır. Ayrıca Sivrihisar'ı ziyaret edecekler için hediyeleşim eşya satış noktalarının oluşturulması elzemdir. Bu, planlanan kadın kooperatifinin ürettiği ürünlerin satışı için de uygun olacaktır.

Kültürel Etkinliklerin Düzenlenmesi: Sivrihisar, tarihî ve kültürel açıdan zengin bir ilçedir. CittaSlow hareketinin amaçlarına uygun olarak ilçede kültürel etkinlikler düzenlenmelidir. Bu etkinlikler, ilçenin tarihî ve kültürel mirasının korunmasına da katkı sağlayacaktır. Eskişehir Kültür ve Etkinlik Envanteri çıkarılmalı ve çıkarılan envanter ile analizler yapılarak tüm yıla yayılacak şekilde festival ve etkinlikler düzenlenmeli, yapılacak festivaller her yıl aynı tarihte planlanmalı ve planlanan etkinlik ve festivaller kapsamında deneyim atölyeleri kurulmalıdır. Örneğin Lületaşı Festivali'nde lületaşı hediyeleşim eşya yapımı; Cam Festivali'nde cam hediyeleşim eşya yapımı; Uçurtma Festivali'nde uçurtma yapımı; gibi festivallerde deneysel etkinlikler planlanabilir.

Doğal Kaynakların Korunması: Sivrihisar, doğal güzellikleri ile ünlü bir ilçedir. CittaSlow hareketinin amaçlarına uygun olarak ilçedeki doğal kaynaklar korunmalı ve sürdürülebilir turizm faaliyetleri ile birleştirilmelidir.

Sakin Şehir Konseptine Uygun Alt Yapı Geliştirilmesi: Sivrihisar, "sakin şehir" konseptine uygun bir alt yapı geliştirmelidir. Bu kapsamda, yaya yolları, bisiklet yolları gibi alternatif ulaşım seçenekleri oluşturulmalıdır.

Yerel Halkın Katılımı: CittaSlow, yerel halkın katılımına önem veren bir harekettir. Sivrihisar'da CittaSlow hareketine uygun bir turizm faaliyeti geliştirilirken yerel halkın da bu faaliyete dâhil edilmesi önemlidir. Böylece, turizm faaliyetleri aracılığıyla yerel halkın refahına da katkı sağlanabilecektir.

Sivrihisar'ın CittaSlow hareketine uygun bir şekilde planlanması ve yönetilmesi de önemlidir. Bu amaçla şehrin CittaSlow hareketine uygunluğunun belirlenmesi için bir değerlendirme çalışması yapılmalıdır. Bu çalışmada, ilçenin doğal, tarihî ve kültürel zenginlikleri, yerel ürünleri, ulaşım, konaklama gibi turizm faaliyetleri için önemli olan faktörler ele alınmalıdır. Elde edilen veriler ışığında Sivrihisar'ın CittaSlow hareketine uygun bir turizm stratejisi geliştirilmelidir. Bu strateji kapsamında ilçede turizm faaliyetleri hakkında farkındalık çalışmaları yapılmalıdır.

19. Türkiye'de Müzecilikle Anılan Bir Destinasyon Olma

Küreselleşme sürecinin sert rekabet koşulları, turist sayısını artırmaya yönelik girişimlerin diğer turizm çeşitlerine oranla kitle turizmini canlandırması nedeniyle doğal, kültürel ve sosyal değerler yeterince fark edilememiştir. Sektörde yoğun ilgiyi deniz-kum-güneş üçlüsü aldığından benzer ürünlerin sunumu artık eskisi kadar rekabet üstünlüğü sağlamamaktadır. Turistik ürün çeşidi biçiminde müzecilikle anılan bir destinasyon olma fikrinin, o şehri rekabet ve turist profili anlamında yukarılara taşıyacağı aşikârdır.

Destinasyonlara çekicilik kazandırdığı düşünülen bu turizm çeşitlerinden biri de kültür turizminin alt bileşenlerinden olan müze turizmidir. Eskişehir'in müzecilikle anılmasının destinasyon imajı ve tekrar ziyaret etme niyeti üzerinde önemli bir etkisi olacaktır. Bu amaçla:

Türkiye'nin önemli kültür şehirlerinden olan Eskişehir, coğrafi konumu bakımından Ankara ve İstanbul'a yakın mesafededir. Bu da kültür turistleri için önemli bir tercih sebebidir.

Doğu ve Batı'nın birleşmesinde önemli bir rol üstlenen Eskişehir'in çeşitli medeniyetlere ve toplumlara ev sahipliği yapması; sanayi, eğitim, ekonomi, mimari ve tarihî alanlardaki gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu gelişmelere paralel olarak 2013 yılında UNESCO tarafından Türk Dünyası'nın Somut Olmayan Kültürel Miras Başkenti seçilmiştir.

Türkiye'nin en gelişmiş illerinden olması ve yaşam kalitesinin yüksek bir seviyede bulunması, şehrin güçlü bir kimliğe sahip olmasına katkıda bulunmuştur. Deniz-kum-güneş turizmine sahip olmasa da Eskişehir, kültürel bir destinasyon merkezi olarak turizmde aktif rol oynamaktadır.

Eskişehir'in turizm istatistikleri incelendiğinde, yerli ve yabancı turistler tarafından müze ve parklara yoğun ilgi gösterildiği söylenebilir.

Eskişehir destinasyonunda belirli aralıklarla müzeler kurulmuş ve kurulan bu müzeler tür ve tema bakımından birbirinden ayrılmıştır. Bu durum, ilin müze turizmindeki zengin potansiyelinin ispatıdır.

Bu anlamda özellikle Eskişehir'de bulunan müzeler için dijital kataloglar tasarlanıp, sanal koleksiyonlar oluşturulup online üyeliklerin alınması sağlanmalıdır. Cam Müzesi, Bal Mumu Müzesi ve Lületaşı Müzesi gibi müzeler içerisinde deneyim atölyeleri kurulmalı ve ziyaretçilere deneyim yaşatılmalıdır. Ziyaretçilerin yapmış oldukları ürünlerin satımı sağlanmalı ve ziyaretçilere deneyim hatıra sertifikası oluşturulmalıdır.

20. Etkili Bir Turizm Yönetimi Oluşturma ve Tanıtımda Bütünleşik Yaklaşımı Benimseme

2018 yılında hazırlanan Türkiye Turizm Ana Planı'nda, ulusal tanıtım ve pazarlamada markalaşmayı sağlamanın yanı sıra destinasyon özelinde tanıtım ve pazarlama faaliyetlerini yürütecek yapıların oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak ortaya konan ulusal hedeflere uygun biçimde potansiyel ulusal turizm olanaklarını belirleyerek, ulusal çapta tanıtım ve pazarlama etkinliklerini yerine getirmek için 2019 yılında Türkiye Turizm ve Geliştirme Ajansı (TGA) faaliyete geçmiştir. 2021 yılı itibarıyla da T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü ve Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) eş güdümünde, ulusal ve uluslararası alanda destinasyonların daha etkin tanıtımını destekleyecek İl Tanıtım ve Geliştirme Programı başlatılmış ve bu kapsamda iller bazında İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulları (İTGK) oluşturulmuştur. Böylece kurulan İTGK'ların ulusal eylem planı çerçevesinde ortaya konan ilkeler ve yaklaşım doğrultusunda, ilin turizm tanıtım ve geliştirme etkinliklerini belirlemesi ve bunları koordine etmesi, bir anlamda il sınırlarını kapsayan Destinasyon Yönetim Örgütü olarak çalışması beklenmektedir.

Destinasyon Yönetim Örgütlerinin (DYÖ) temel fonksiyonu, destinasyonun özellikle tanıtım ve geliştirme politikalarını belirlemek ve bu politikaları yerel paydaşlarla koordine ederek yürütmektir. Valiliklerinin ve özellikle Valilik altında İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin öncülüğünde oluşturulan İTGK'ların, Destinasyon Yönetim Örgütü (DYÖ)'lerin uluslararası yapılanmasına uygun şekilde, geniş bir paydaş katılımıyla yönetilmesi gerekmektedir. Bu paydaşlar; destinasyondaki yerel yönetimler, turizm işletmeleri (seyahat acenteleri, konaklama, gastronomi ve rekreasyon işletmeleri vb.) ticari birlikler, meslek odaları, Bölgesel Kalkınma Ajansı ve uluslararası projelerde rol alabilecek sivil toplum örgütleri, kongre ve bilimsel etkinliklerde rol alan üniversiteler, spor kulüpleri vb. gibi ilde farklı faaliyet alanlarında etkinlikler yürüten yapılar olabilmektedir.

Eski ehir İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu, tanıtımda Destinasyon Yönetim Örgütü (DYÖ) sorumlu olduğu ile hareket ederek, Turizm Ana Planı'na uygun ve TGA tarafından ulusal hedeflere uyumlu biçimde ortaya konan Eski ehir Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası'ndaki bazı ilkeleri yerine getirme ve ilin etkili tanıtımını yapma görevini üstlenmektedir. İl bazında birçok kurum ve kuruluş bir taraftan bağımsız biçimde kendi tanıtımlarını yaparken, diğer taraftan da ilin tanıtımına da önemli destek verebilmektedir. Bu noktada bir destinasyonun tanıtımında rol alan ulusal ve özellikle uluslararası illerde güçlü ağlara sahip paydaşların eş güdümünde hareket edebilmeleri önem arz etmektedir. Bu kapsamda Kurul, il tanıtımında rol alabilecek, ilde ticaret, eğitim, çevre, bilim, spor, sağlık, kültür ve sanat gibi farklı alanlarda etkinlik yürüten sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimin, akademinin, turizm işletmelerinin, il idari birimlerinin ve spor kulüpleri gibi kendi faaliyet alanını da ulusal ve uluslararası temasları olan ve tanıtımda rol alabilen paydaşların tanıtım çabalarını bütüncül bir plan dâhilinde ele almalıdır. Kurul, her bir paydaşın il tanıtımında etkili rol alabileceği alanları belirlemeli, etki alanları içinde sorumluluklarını paylaşmalı ve bu sayede her bir paydaşın tanıtımdaki rollerinin belirlenen ortak hedef doğrultusunda şekillenmesini sağlayarak bütüncül bir politika benimsemelidir.

Destinasyon Yönetim Örgütü sorumluluğunda hareket eden Kurul, ildeki turizm potansiyelini ve mevcut kaynakları düzünerek ortaya koyduğu markalaşma hedefi yolunda, destinasyonun tanıtım sloganı, imajı ve marka konumu hedefini, farklı paydaşların eş güdümlü çabaları ile ortak hedefe yöneltmeli ve bu sayede daha hızlı ve etkili sonuç almayı sağlamalıdır.

İsmet İnönü Bulvarı No: 32
06100 Emek, Ankara

Esentepe Mahallesi Büyükdere Cad.
No: 127 Astoria AVM B Blok Kat: 4
34394 Şişli, İstanbul